
Z katedrály, univerzity i ulice – fascinující obraz hudebního života za Karla IV.

Z katedrály, univerzity i ulice – fascinující obraz hudebního života za Karla IV.

V rámci oslav 700 let, které uplynou od narození českého krále a římského císaře Karla IV., je realizováno množství velmi zajímavých a podnětných projektů, na nichž se podílí i Univerzita Karlova. Pozornost široké veřejnosti si bezpochyby zaslouží právě vycházející album renomovaného souboru Schola Gregoriana Pragensis, nazvané příznačně Carolus IV.

Hudební nahrávka vznikla s cílem představit pozoruhodnou různorodost hudební tvorby doby Karla IV. Jestliže architektonické a umělecké památky dodnes vizuálně připomínají velikost lucemburské doby, hudební bohatství zůstává – byť neprávem – poněkud skryto. Struktura alba proto v jednotlivých cyklech přibližuje nejdůležitější momenty života a vlády Karla IV. a prostřednictvím vybraných skladeb ukazuje sakrální i světskou složku české společnosti druhé poloviny 14. století.

Na nahrávce nalezneme několik tematických celků. První se vztahuje ke Karlově výchově ve Francii a kontaktům, které k francouzské kultuře udržoval po celý svůj život (např. skladby *Cantio Plebs Domini* či *Dame je sui cilz qui vueil – Fins cuers doulz* básníka Guillaumea de Machauta). Znamou Karlovu úctu ke svatým a jejich relikviím přibližují jednak skladby spojené se svátkem sv. Kopí a Hřebů (např. responsorium *Vibrans miles*), jednak skladby věnované dalším, s českým prostředím spojeným světcům (Svatý Václav či responsorium *Ecce Sigismundus*). Své místo má i připomínka slovanské liturgie v Emauzském klášteře (*Lectio in festo s. Cyrilli et s. Methodii*) a dvorská lyrika (Dřevo se listem odievá). Zvláštní pozornost si zaslouží téma pražské univerzity a s ní spojené hudby. Na nahrávce je univerzita zastoupena básnickými duchovními texty *Salve mundi Domina* a *Rubus incombustibilis*, dále ukázkou recepce francouzského stylu ars nova *Je languis* a *Sois tart* a nakonec pozoruhodnou skladbou *Prima declinatio*, která rozvíjí paralely mezi latinskou gramatikou a teologickými myšlenkami.

Výsledkem je album, které spojuje duchovní i světskou tvorbu a chorální i vícehlasé zpěvy. Schola Gregoriana Pragensis pozvala ke spolupráci několik dalších instrumentalistů, především sopranistku Hanu Blažickou a flétnistu Jakuba Kydlíčka. Umělecký vedoucí souboru, doc. David Eben, nám poskytl u příležitosti vydání rozhovor.

Mohl byste přiblížit vznik a cíle projektu *Carolus IV.*?

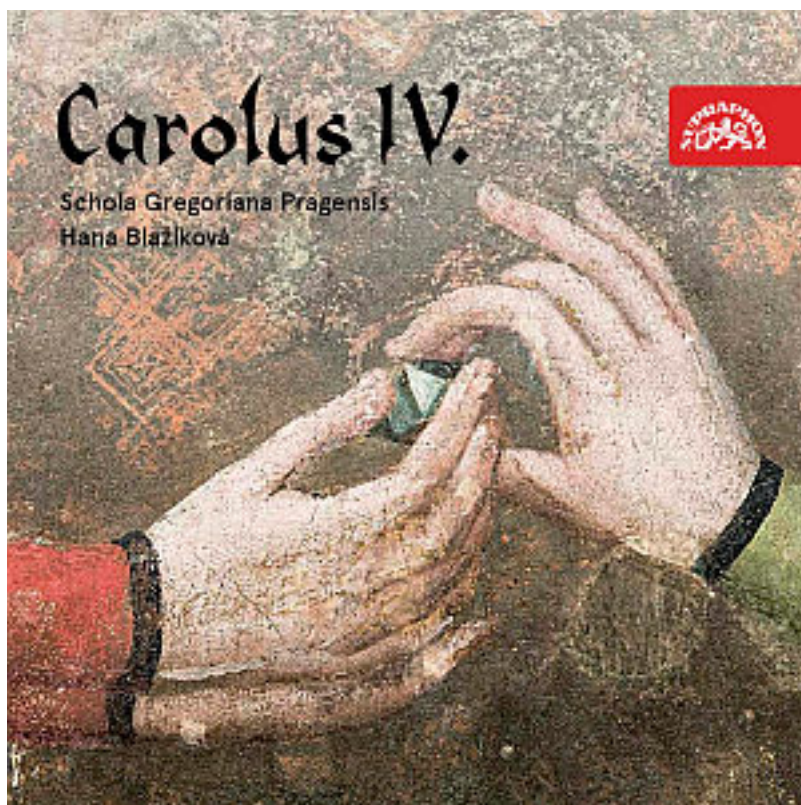
Karel IV. je postavou, kterou nelze přehlédnout v žádném oboru. S tvorbou a prameny z jeho doby se setkávám pravidelně již od dob mých studií. Ve chvíli, kdy se přiblížilo výročí 700 let od jeho narození, cítil jsem téměř jako povinnost, pokusit se zpřítomnit hudbu z Karlova okolí prostřednictvím nové nahrávky. Z Karlova odkazu je hudba sice nejméně „hmatatelná“, byla ale jistě součástí jeho každodenního života. V koncepci CD jsme se snažili ukázat onu mnohvrstevnatost tehdejší hudební kultury, v níž samozřejmě dominovaly prvky spojené s kultem a státnickým programem. Věnovali jsme se i několika svátkům, které vznikly z Karlovy iniciativy, jako např. svátku Kopí a hřebů, který byl spojený s velkolepým obřadem ukazování ostatků na dnešním Karlově náměstí. Bylo také nutno vzpomenout další významné kulturní instituce – např. i pražskou univerzitu, jež hrála i v hudební oblasti stále důležitější roli a zprostředkovávala v českém prostředí současnou francouzskou tvorbu.

Které dobové texty a skladby vás inspirovaly?

Na počátku jsem si sestavil jakýsi hudební „itinerář“, v němž by se nahrávka měla pohybovat. Pak nastala poměrně náročná fáze přípravy kompletního notového materiálu na základě dostupných pramenů. Pro chorální repertoár jsem často vycházel z knih arcibiskupa Arnošta z Pardubic (1363), které jsou skvělým dokumentem pro liturgický zpěv ve svatovítské katedrále. Při přípravě notového materiálu jsem v některých případech mohl navázat na práci našich muzikologů. Pro vícehlasé skladby bylo velmi cenné vědecké dílo Jaromíra Černého, jenž byl pedagogem zdejšího Ústavu hudební vědy. Inspirovala byla také badatelská činnost z řad našich doktorandů. Díky práci na disertaci Jana Ciglbauera se objevuje na nahrávce „žhavá novinka“, píseň *Rubus incombustibilis*, jejíž nitky vedou patrně k prostředí pražské univerzity.

Kterou skladbu z alba byste vyzdvihнул?

Netroufám si vybrat jednu konkrétní skladbu, celý projekt je pro mě srdeční záležitostí. Snažil jsem se, aby skladby tvořily dohromady celek, jakousi pomyslnou barevnou vitráž z doby Karlovy. Středověk bývá často vnímán jako doba statická, ale zcela jistě tomu tak není. I v oblasti hudby to byla doba dynamického vývoje a experimentů. Hudební kultura měla mnoho různých vrstev, a to jsme se pokusili vyjádřit i v dramaturgii nahrávky. Proto je pro mne těžké, vyzdvihnout z celkového kontextu jednu či dvě věci. Jistě mohu zmínit moteto Guillauma de Machauta, které je bezpochyby geniální a nesmírně moderně znějící skladbou. Ale neméně působivá – i když zcela jiným způsobem – je lyrická melodie básně *Dřevo se listem odievá*, se svojí intimní, „hřejivou“ atmosférou. A tak by bylo možné pokračovat – proto doufám, že album bude působit jako celek.

Lze hudbu Karlovy doby spojit s

pražskou univerzitou?

Osobně považuji založení univerzity za jeden z nejdůležitějších Karlových činů. Když člověk pročítá soupis graduovaných absolventů univerzity ve 14. století, uvědomí si, jaké množství vzdělaných lidí přišlo do Prahy – a to téměř z celé Evropy. Možná to byl pro Prahu „kulturní šok“ a dovedu si představit, že i atmosféra města se musela proměnit. A takovým „tavicím kotlem“ patrně bylo univerzitní prostředí i v hudební sféře. Kvetla zde duchovní lyrická poezie, a v rámci „sedmera svobodných umění“ vznikla též platforma pro recepci soudobé francouzské hudby stylu *ars nova*. Karel IV. je pro mě veliký jako osobnost kosmopolitního a internacionálního rozměru, a tento mezinárodní rozměr se snažil přinést i do Prahy a celého Českého království, mimo jiné právě založením univerzity.

Jaká vystoupení v rámci vydání nahrávky plánujete?

Plánujeme několik koncertů v České republice i v zahraničí. Se souborem se těšíme na vystoupení na Smetanově Litomyšli, v Praze pak v rámci sezony FOK v kostele sv. Šimona a Judy. Velkou ctí pro nás bude vystoupení na vernisáži k výstavě Císař Karel IV. 1316–2016, která bude zahájena 14. května ve Valdštejnské jízdárně. Ze zahraničních vystoupení mohu uvést např. koncert v Norimberku.

Doc. PhDr. David Eben, Ph.D., muzikolog a hudebník. Vystudoval obor klarinet na Pražské konzervatoři a hudební vědu na Filozofické fakultě UK. Již ve druhém ročníku se zaměřil na středověkou hudbu, zejména na gregoriánský chorál. V roce 1991 absolvoval na pařížské konzervatoři (Conservatoire Nationale Supérieur de Musique de Paris) obor dirigování gregoriánského sboru. Od roku 1987 vede vokální soubor Schola Gregoriana Pragensis, který již vydal několik alb a realizoval řadu koncertů v České republice i v zahraničí. Od r. 1993 působí David Eben v Ústavu hudební vědy na Univerzitě Karlově. V letech 2008–2013 byl rovněž profesorem gregoriánského chorálu na univerzitě v Lucernu (Švýcarsko). Pravidelně vede letní kurzy teorie a praxe gregoriánského chorálu ve Francii, Belgii a ve Švýcarsku.